

Souhrnná zpráva o stavu v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v České republice v roce 2004

Obsah

1	Úvod	2
2	Stav ukazatelů BOZP	3
3	Organizace a zabezpečení BOZP v ČR	5
3.1	Rada vlády pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci	5
3.1.1	Národní politika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci	6
3.1.2	Národní akční program bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na léta 2004 - 2006	6
3.2	Řízení BOZP v České republice	6
3.2.1	Působnost orgánů státní správy	6
3.2.2	Poskytování informací	7
3.3	Dozor a kontrola nad BOZP	7
3.3.1	Orgány a organizace státního odborného dozoru	7
3.3.2	Orgány ochrany veřejného zdraví	8
3.3.3	Orgány státní báňské správy	9
3.3.4	Státní úřad pro jadernou bezpečnost	10
3.3.5	Odborové orgány	10
3.4	Právní úprava	10
3.4.1	Právní rámec BOZP	10
3.4.2	Transpozice komunitárního práva EU	10
3.5	Účast sociálních partnerů	11
3.6	Normalizace, certifikace a akreditace	11
3.7	Monitorování v oblasti BOZP	12
3.8	Systém kompenzace následků pracovních úrazů a nemocí z povolání	13
3.9	Služby v BOZP	13
3.10	Vzdělávání v BOZP	13
3.11	Věda a výzkum	14
3.12	Mezinárodní spolupráce	15
3.13	Osvěta a podpůrné programy	16
3.14	Oborové portály a další informační zdroje	17
4	Program dalšího rozvoje BOZP v ČR	18
4.1	Legislativní úkoly	18
4.2	Obnovení úrazového pojištění	19
4.3	Zlepšení stavu vzdělávání	19
5	Závěry	19
	Přílohy	20

1 Úvod

Souhrnná zpráva o stavu v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v České republice v roce 2004 je zpracována na základě závěrů 6. zasedání Rady vlády pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci ze dne 17. června 2005.

Cílem zprávy je soustředit základní informace z oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v České republice. Tento záměr se opírá o návrh doporučení Mezinárodní organizace práce (MOP) formulovaný v části C. III. závěrů 93. zasedání Mezinárodní konference práce 2005. Doporučuje se, aby členové MOP pravidelně aktualizovali „národní profil“, který by shrnoval stávající situaci v bezpečnosti a ochraně zdraví při práci (BOZP) a pokrok v dosahování bezpečnějších a zdravějších pracovních podmínek. Národní profil má být používán jako základ k formulování a hodnocení národního programu BOZP.

Tato zpráva za rok 2004 shrnuje údaje o vývoji základních ukazatelů BOZP (kap. 2), informace o institucionálním zajištění této oblasti a o nejvýznačnějších změnách, ke kterým došlo v posledním období (kap. 3).

V průběhu roku 2004 došlo v České republice k významnému vývoji při zlepšování organizace a řízení BOZP, který vyplynul z úsilí vynaloženého v předchozích letech. Zpráva je z důvodu aktuálnosti doplněna o informaci souvisejících s novou změnou v oblasti inspekční činnosti přesahující období roku 2004. Jedná se zejména o přijetí zákona o inspekci práce a následně zřízení nových správních úřadů zabezpečujících od 1. 7. 2005 výkon inspekce práce.

V kapitole 4 zprávy jsou uvedeny nejdůležitější programové úkoly, které stojí před BOZP v České republice v dalším období.

Obsah zprávy se věcně soustřeďuje zejména na činnost a aktivitu orgánů státní správy, veřejných institucí a soukromých subjektů navazující na ustanovení zákoníku práce, podle kterého je zaměstnavatel povinen zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců při práci s ohledem na rizika možného ohrožení jejich života a zdraví, která se týkají výkonu práce a souvisejících činností a na ustanovení dalších právních předpisů v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Zpráva se při vyhodnocování příslušného stavu v oblasti BOZP opírá o další zdrojové materiály jako jsou výroční zprávy státních dozorových orgánů na úseku bezpečnosti práce a pracovních podmínek¹⁾, ochrany veřejného zdraví²⁾, nad jadernou bezpečností, jadernými položkami a radiační ochranou³⁾, zajišťování technické bezpečnosti vybraných zařízení pro jadernou energetiku a výroční zprávy vrchního dozoru orgánů báňské správy⁴⁾.

---

¹⁾ Zpráva o činnosti orgánů a organizací státního odborného dozoru a o stavu v oblasti bezpečnosti práce za rok 2004 projednaná a vzata na vědomí vládou jejím usnesením č. 1318 ze dne 12. října.2005.

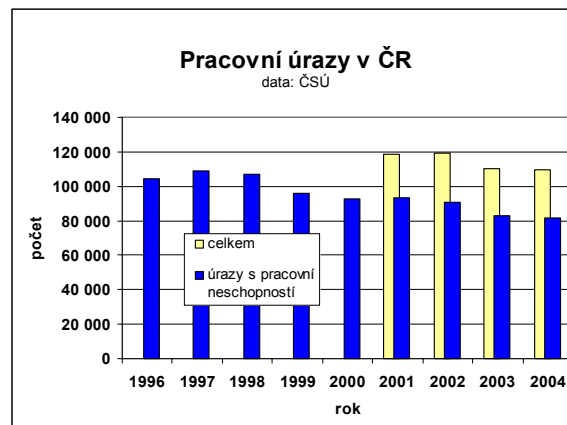
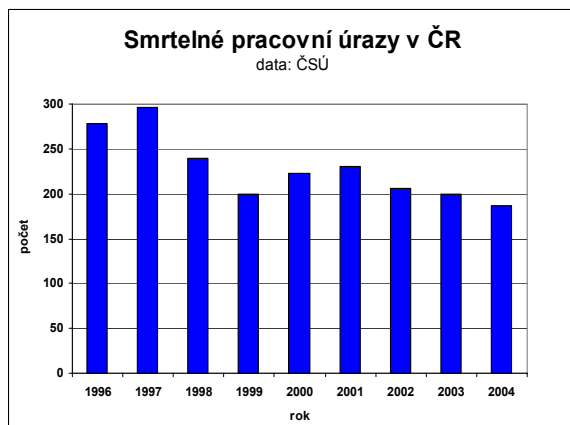
²⁾ Zpráva o činnosti orgánů ochrany veřejného zdraví v oblasti ochrany zdraví při práci za rok 2004 projednaná a vzata na vědomí vládou jejím usnesením č. 1317 ze dne 12. října.2005.

³⁾ Zpráva o výsledcích činnosti Státního úřadu pro jadernou bezpečnost při výkonu státního dozoru nad jadernou bezpečností jaderných zařízení a radiační ochranou za rok 2004 projednaná a vzata na vědomí vládou jejím usnesením č. 459 ze dne 20. dubna 2005.

⁴⁾ Zpráva o stavu bezpečnosti v hornictví za rok 2004 projednaná a vzata na vědomí vládou jejím usnesením č. 898 ze dne 13. července 2005.

2 Stav ukazatelů BOZP

V roce 2004 pokračoval příznivý vývoj základních ukazatelů o stavu bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, který je vykazován v posledních letech. Absolutní počet smrtelných pracovních úrazů i ostatních pracovních úrazů postupně klesal (viz grafy). Počet zjištěných nemocí z povolání rovněž trvale klesá.

Četnost smrtelných i ostatních pracovních úrazů na 100 000 zaměstnanců v České republice postupně klesá. V roce 2002 souhrnná četnost smrtelných pracovních úrazů v 15ti členských státech a 9ti srovnatelných odvětvích (dle metodiky Eurostatu) činila 4,1 případů na 100 000 zaměstnanců (viz příloha). V ČR tento ukazatel v roce 2002 činil 5,3 případů, avšak jeho hodnota v roce 2004 klesla na 4,6 případů na 100 000 zaměstnanců.

Četnost pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny za Evropskou unii (EU-15; 9 odvětví) činila souhrnně 3 536 případů na 100 000 zaměstnanců. V České republice tento ukazatel v roce 2002 činil 2 273 případů, v roce 2004 však již 2 075. Nižší hodnoty vykazované ČR vůči hodnotám za EU jsou pravděpodobně způsobeny neevidováním úrazů vzniklých v důsledku výkonu pracovní činnosti.

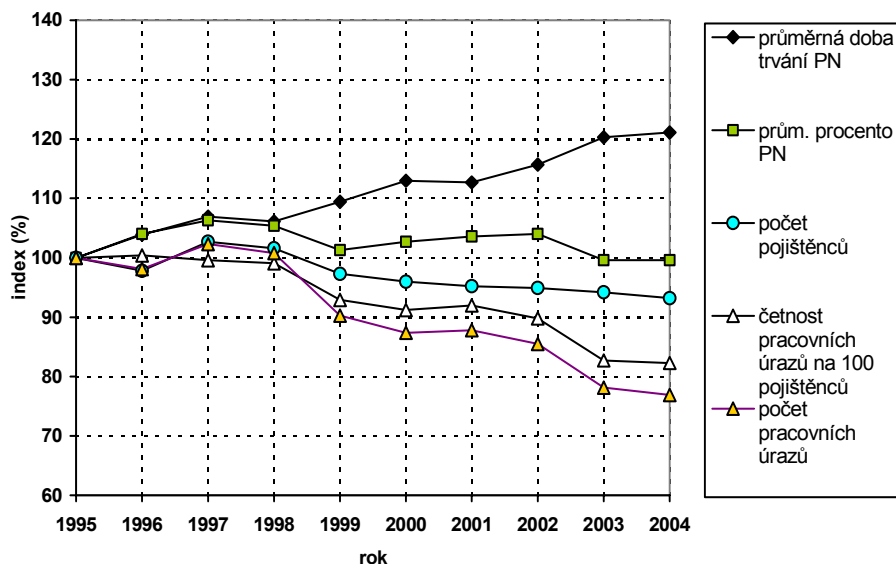
Podobně jako v EU jsou v ČR nejrizikovějšími odvětvími dobývání nerostných surovin, zemědělství a lesnictví, stavebnictví a některá odvětví zpracovatelského průmyslu.

Z následujícího grafu vývoje základních ukazatelů pracovní úrazovosti vyplývá, že pokles pracovní úrazovosti je provázen růstem průměrné doby pracovní neschopnosti na jeden případ (v současné době činí 43,7 dne). Tento nárůst však není způsoben zvyšujícím se rizikem, ale zejména vývojem v nemocenském a zdravotním pojištění doprovázeným dalšími sociálními a hospodářskými faktory. Na vývoji se podílí i trvalá neregistrace méně závažných případů. Neevidování pracovních úrazů se soustřeďuje zejména do malých podniků s 1 až 25 zaměstnanci. Pracovní úrazy jsou v těchto podnicích vykazovány jako mimopracovní úrazy nebo jako nemoci z obecných příčin.

Důvody pro tuto praxi spočívají podle převažujícího mínění odborníků zejména v předpokládané procedurální náročnosti zaregistrování pracovního úrazu a z navazujících problémů. Na straně zaměstnavatele i zaměstnance se nejčastěji jedná o obavy z finančních a časových ztrát spojených s projednáváním pracovního úrazu, u zaměstnavatelů dále o obavy z možných problémů ze strany orgánů dozoru nad bezpečností práce a u zaměstnanců o obavy ze ztráty zaměstnání. Svoji úlohu hraje i neznalost problematiky, její podceňování, vědomé i nevědomé přehlížení úrazů z různých subjektivních příčin.

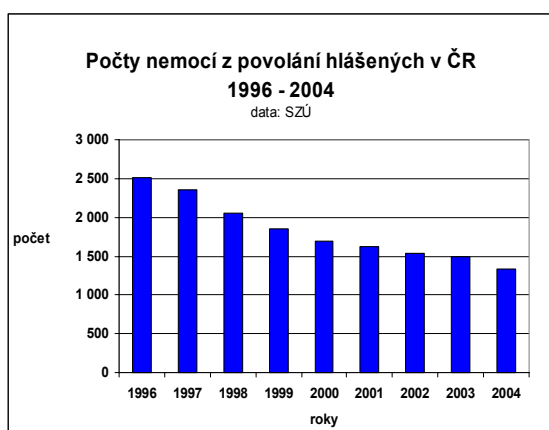
Konkrétní hodnoty ukazatelů pracovní úrazovosti jsou uvedeny v příloze.

Vývoj základních indexů ukazatelů pracovní úrazovosti s pracovní neschopností (PN)

V roce 2004 v České republice nadále trval mírně klesající trend v počtu hlášených profesionálních onemocnění (nemocí z povolání a ohrožení nemocí z povolání). U 1318 pracovníků bylo celkem hlášeno 1388 profesionálních onemocnění, z toho 1329 nemocí z povolání a 59 ohrožení nemocí z povolání. Incidence profesionálních onemocnění byla 31,9 případů na 100 000 pojištěnců. Ve srovnání s rokem 2003 klesl celkový počet diagnostikovaných profesionálních onemocnění o 170, tj. o 10,9 % případů.

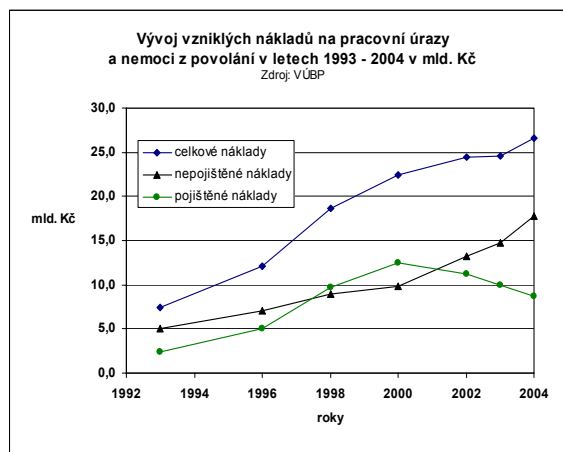
Nejvíce profesionálních onemocnění bylo hlášeno z Moravskoslezského a Středočeského kraje (21,3 % a 14,2 % případů). Nejčastěji byli postiženi pracovníci z odvětví zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti (13,3 %) a při těžbě uhlí (13,0 %). U nemocí z povolání byly nejčastěji diagnostikovány profesionální dermatózy (20,0 % případů), dále nemoci periferních nervů z přetěžování končetin a z vibrací (13,4 % a 11,7 % případů).

Náklady a ztráty vyvolané pracovními úrazy a nemocemi z povolání, představují nejen výdaje a ztráty vyvolané těmito událostmi v roce jejich vzniku, ale i výdaje a náklady nebo ztráty, které v jejich důsledku budou vznikat i v dalších letech (výplaty náhrad škod po skončení pracovní neschopnosti, výplaty invalidních, částečných invalidních, vdovských, vdoveckých a sirotčích důchodů, výplata různých příspěvků, poskytování úhrad zdravotní péče, případné ztráty na výděleku postižených, v budoucnu nerealizovaný hrubý domácí produkt, placení přírážek k pojistnému apod.)

Největší část nákladů a ztrát plynoucích z nově vzniklých pracovních úrazů nebo nemocí z povolání nesou zaměstnavatelé. Těm vznikla v roce 2004 ztráta v celkové výši 19,6 mld. Kč.

Společenské náklady a ztráty způsobené pracovními úrazy nebo nemocemi z povolání v roce 2004 představovaly ztrátu 26,6 mld. Kč. Významnou část těchto nákladů tvořila ztráta na hrubém domácím produktu v důsledku invalidity nebo smrti postižených (7 mld. Kč). Podstatně menší část představovaly náklady kryté ze státního rozpočtu (81,4 mil. Kč).

3 Organizace a zabezpečení BOZP v ČR

Institucionální zabezpečení oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci vychází ze zákonných působností a úkolů stanovených jednotlivými akty řízení vlády, ministerstev a dalších ústředních orgánů státní správy. Koordinační roli v rámci stanovování národní politiky v souladu s veřejnými zájmy státu a požadavky sociálních partnerů vykonává Rada vlády pro BOZP. Opírá se při své činnosti o schválené programové dokumenty a politiky tvořících základ pro směřování dalšího vývoje.

3.1 Rada vlády pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci

Rada vlády pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci (dále jen „Rada“) je stálým poradním orgánem vlády České republiky v oblasti bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci. Rada byla zřízena usnesením vlády České republiky č. 858 ze dne 3. září 2003. Tímto usnesením byl současně schválen statut Rady. Členy této Rady jsou jmenovaní zástupci ministerstev, ústředních orgánů státní správy, zaměstnanců a zaměstnavatelů a nezávislí odborníci z oblasti BOZP. Cílem Rady je zejména doporučovat vládě základní koncepční směry jejího postupu při prosazování větší míry koordinace činnosti a spolupráce všech orgánů veřejné správy a dalších institucí v oblasti BOZP. Jejím úkolem je projednávat a doporučovat změny a doplňky návrhů materiálů připravených k projednání v příslušných orgánech Evropské unie a ostatních mezinárodních institucích, týkající se oblasti BOZP, a schvalovat návrhy a doporučení k provádění a vyhodnocování plnění Národní politiky BOZP a Národního akčního programu BOZP.

Rok 2004 byl pro Radu vlády pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci rokem, v němž zahájila svoji činnost. Podle schváleného plánu práce Rady na rok 2004 uskutečnila celkem čtyři zasedání. Na svých prvních jednání se Rada zabývala především organizačními otázkami, ustavením Stálých výborů a schvalováním základních řídicích a koncepčních dokumentů. Bližší informace o činnosti Rady za rok 2004 jsou obsaženy v její Výroční zprávě⁵⁾.

⁵⁾ Výroční zpráva Rady vlády pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci za rok 2004 (č.j. 1008/05) projednaná ve vládě 7. července 2005.

3.1.1 Národní politika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

Základním dokumentem, od kterého se odvíjí činnost vlády a Rady je Národní politika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (dále jen Národní politika“) schválená usnesením vlády č. 475 ze dne 19. května 2003. Národní politika byla přijata vládou jako rámcový koncepční dokument, jenž určuje novou strategii a stanovuje krátkodobé i dlouhodobé cíle a organizační postupy pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

3.1.2 Národní akční program bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na léta 2004 - 2006

Na schválenou Národní politiku navazuje Národní akční program na léta 2004 – 2006 (dále jen „Národní akční program“) projednaný Radou na jejím druhém zasedání a schválený usnesením vlády č. 767 ze dne 17. srpna 2004, který rozpracovává úkoly a cíle stanovené Národní politikou. Národní akční program byl vypracován jako otevřený dokument. Vychází z cílů a analýzy současného stavu v České republice a ze standardů obsažených v dokumentech Evropské unie a dalších mezinárodních organizací (např. Mezinárodní organizace práce, Světová zdravotnická organizace), a může být na základě jeho pravidelného každoročního vyhodnocování doplňován a upravován. Národní akční program obsahuje konkrétní úkoly z právní oblasti, z oblasti ekonomických nástrojů podpory BOZP, propagace, výchovy a výzkumu, prosazování a vynucování dodržování pravidel a mezinárodní spolupráce.

Se stavem naplňování Národního akčního programu v roce 2004 byla seznámena vláda na svém zasedání konaném dne 13. července 2005.

3.2 Řízení BOZP v České republice

Na úseku tvorby legislativních předpisů, koncepcí, metodik a správných postupů v oblasti BOZP jsou odpovědnými místy ministerstva (zejména Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zdravotnictví) a další ústřední správní orgány (Český báňský úřad, Státní úřad pro jadernou bezpečnost). Tyto orgány zároveň stanovují v souladu se svými zákonnými kompetencemi cíle, záměry a opatření v jednotlivých dílčích oblastech zahrnujících výzkum a vývoj, vzdělávání, regulaci odborné způsobilosti k výkonu činností, metodické řízení a plánování aktivit inspekčních a dozorových orgánů, zabezpečování mezinárodní spolupráce a osvětových činností.

3.2.1 Působnost orgánů státní správy

Ústřední orgány státní správy

Ústředními orgány státní správy v oblasti BOZP jsou:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- Ministerstvo zdravotnictví
- Český báňský úřad
- Státní úřad pro jadernou bezpečnost

V působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí jsou v rámci předmětné oblasti upravovány pracovněprávní vztahy, bezpečnost práce, zaměstnanost a rekvalifikace, kolektivní vyjednávání, mzdy a jiné odměny za práci, péče o pracovní podmínky žen a mladistvých.

Ministerstvo zdravotnictví je v oblasti BOZP ústředním orgánem státní správy pro ochranu veřejného zdraví zahrnující ochranu zdraví při práci.

Působnost Českého báňského úřadu je stanovena zákonem č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě. Plní úkoly vrchního dozoru orgánů státní báňské správy a v dotyčné oblasti ústředního správního úřadu na úseku bezpečnosti a ochrany zdraví při hornických činnostech, bezpečnosti provozu a ochrany příslušného pracovního prostředí.

Státní úřad pro jadernou bezpečnost vykonává státní správu a dozor při využívání jaderné energie a ionizujícího záření.

Ostatní orgány státní správy v oblasti bezpečnosti práce

Orgány státního odborného dozoru nad bezpečností práce byly do 30. 6. 2005 Český úřad bezpečnosti práce a inspektoráty bezpečnosti práce, zřízené Ministerstvem práce a sociálních věcí.

Od 1.7.2005 je účinný zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce. Tento zákon zrušil dosavadní systém státního odborného dozoru a zavedl systém inspekce práce a orgány inspekce práce. Zrušeny byly Český úřad bezpečnosti práce a inspektoráty bezpečnosti práce a zřízeny Státní úřad inspekce práce (dále jen „Úřad“) a oblastní inspektoráty práce (dále jen „inspektoráty práce“).

Ostatní orgány státní správy v oblasti ochrany veřejného zdraví

Kontrolními orgány státní správy v oblasti ochrany veřejného zdraví jsou krajské hygienické stanice, zřízené Ministerstvem zdravotnictví. V oboru své působnosti plní některé úkoly orgánů státní zdravotní správy i Ministerstvo obrany a Ministerstvo vnitra.

3.2.2 Poskytování informací

Orgány státní správy v oblasti BOZP jsou povinnými subjekty podle § 2 zákona o svobodném přístupu k informacím⁵⁾. V oblasti své působnosti poskytují informace v souladu s § 3 a 4 zákona. O své činnosti v oblasti poskytování informací zveřejňují výroční zprávu za předchozí kalendářní rok (§ 18).

3.3 Dozor a kontrola nad BOZP

Významnou součástí institucionálního zabezpečení oblasti BOZP jsou inspekční orgány, zabezpečující dohled nad dodržováním právních předpisů stanovující požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví při práci. Kontrolní činnost ve výše uvedené oblasti je rovněž zabezpečována odborovými orgány na základě oprávnění podle § 136 zákoníku práce.

3.3.1 Orgány a organizace státního odborného dozoru

Obecná právní úprava státního odborného dozoru nad bezpečností práce vykonávaného do 1.7.2005 orgány státního odborného dozoru nad bezpečností práce vycházela ze zákona č. 174/1968 Sb. o státním odborném dozoru nad bezpečností práce, ve znění pozdějších předpisů.

---

⁵⁾ Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

V roce 2004 byly orgány státního odborného dozoru nad bezpečností práce stanoveny hlavní úkoly zaměřené především na stavebnictví, bezpečnost skladového prostoru, kontrolu bezpečnosti provozu zásobníkových ohříváčů teplé užitkové vody a provozu zdvihacích plošin, ochrany zaměstnanců při údržbě a opravě dopravních komunikací. Součástí činnosti dozorových orgánů byly informační kampaně zaměřené na BOZP v zemědělství, stavebnictví a vnitrozávodové dopravě. V souhrnu bylo provedeno 15 256 prověrek a šetření úrazových událostí. Na základě statistických výsledků o výkonech je hodnocen klesající trend oproti předchozímu období ve zjištěných nedostatcích a porušování právních předpisů na úseku BOZP.

Výsledky dozorové činnosti jak z celorepublikových, tak regionálních úkolů ukázaly, že většina zjištěných nedostatků je odstranitelná, a to většinou bez potřeby vysokých finančních nákladů. Příčiny zjištěných nedostatků u zaměstnavatelů byly především v chybějícím systémovém přístupu k organizaci výkonu pracovních činností, nedůsledné kontrole plnění povinností, pokynů a opatření stanovených k zajištění bezpečného a zdraví neohrožujícího výkonu pracovních činností v rámci konkrétního oboru činnosti.

Státní odborný dozor nad bezpečností vyhrazených technických zařízení vykonává organizace státního odborného dozoru, kterou je Institut technické inspekce Praha, zřízený Ministerstvem práce a sociálních věcí. Činnost této organizace zaznamenala příslušném období roku 2004 sledován výrazný nárůst v oblasti prověřování odborné způsobilosti za účelem vydávání oprávnění a osvědčení. Důvodem byla zejména zákonný požadavek na prodloužení platnosti oprávnění vydaných před 1. 1. 1993 v návaznosti na zákon č. 124/2000 Sb. Tento trend pokračoval i v první polovině roku 2005 také u osvědčení vydaných před 30. 6. 2000, protože platnost dokladů končila ke dni 30. června 2005.

3.3.2 Orgány ochrany veřejného zdraví

Státní zdravotní dozor nad ochranou zdraví při práci vykonávají krajské hygienické stanice v rámci výkonu státního zdravotního dozoru ve smyslu § 82 zákona o ochraně veřejného zdraví.

Úkoly státní správy v ochraně veřejného zdraví včetně státního zdravotního dozoru v ozbrojených silách a ozbrojených bezpečnostních sborech, s výjimkou Vězeňské služby České republiky, a nad jimi užívanými objekty vykonávají Ministerstvo obrany a Ministerstvo vnitra.

Ministerstvo vnitra plní úkoly státní správy v ochraně veřejného zdraví i pro Úřad pro zahraniční styky a informace a Bezpečnostní informační službu a Hasičský záchranný sbor České republiky.

V roce 2004 byla pozornost pracovníků hygienických stanic soustředěna zejména na kontrolu pracovních podmínek v oblasti stavebnictví a dále na kontrolu kategorizace prací u subjektů, které dosud návrh na kategorizaci prací nepodaly. Databáze zkategorizovaných prací (KaPr) je v současné době již v podstatě úplná a zahrnuje naprostou většinu prací, které jsou předmětem státního zdravotního dozoru. Tato databáze je v současné době již funkčním datovým zdrojem, který umožňuje průběžné kvantifikované informace o faktorech rozhodujících o kvalitě pracovních podmínek podle jednotlivých organizací.

Orgány ochrany veřejného zdraví dále zaměřovaly svou činnost především na kontrolu plnění povinností, které jsou zaměstnavatelům uloženy zákonem č. 65/1965 Sb., zákoníkem práce, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 258/2000 Sb., o ochraně

veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů a dalších právních předpisů, které jsou z těchto zákonů odvozeny.

V rámci běžného hygienického dozoru byly v roce 2004 zjišťovány nedostatky v zajištění závodní preventivní péče. Závodní preventivní péče se často omezuje jen na provádění preventivních lékařských prohlídek, které navíc mají velmi omezený význam jako prostředek prevence poškození zdraví z práce zejména tehdy, když lékař provádějící prohlídku nezná povahu práce a pracoviště. V místech, kde je nedostatek praktických lékařů, je problém získat lékaře i pro tento omezený rozsah péče. K této skutečnosti musí orgán ochrany veřejného zdraví přihlížet při úvaze o případném sankčním postihu zaměstnavatele pro nezajištění závodní preventivní péče.

V roce 2004 byla orgány ochrany veřejného zdraví provedena kontrola 25 488 pracovišť a 55 251 prací. V roce 2004 bylo provedeno celkem 1949 šetření z důvodu podezření na vznik nemoci z povolání, což je zhruba stejně jako v předchozích letech. Jedná se o zjišťování a posuzování vztahu mezi zdravotními obtížemi zaměstnance a vlivy práce na jeho zdraví.

V roce 2004 bylo vydáno celkem 6 060 rozhodnutí. Oproti roku 2003 (30 584) se sice jedná o výrazný pokles počtu vydaných rozhodnutí, ten je ale způsoben tím, že v roce 2003 byla dokončována kategorizace prací. Rozhodnutí vydaná v roce 2004 (5 547) se týkají kategorizace prací v provozovnách nově uvedených do provozu nebo změn kategorizace stávajících prací na základě úpravy pracovních podmínek.

3.3.3 Orgány státní báňské správy

Vykonávání vrchního báňského dozoru upravuje zákon č. 61/1888 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě. Orgány státní báňské správy jsou Český báňský úřad a obvodní báňské úřady.

Orgány státní báňské správy vykonávají vrchní dozor mj. nad dodržováním horního zákona, zákona o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě a předpisů vydaných na jejich základě a dalších obecně závazných právních předpisů, které upravují bezpečnost a ochranu zdraví při práci, bezpečnost technických zařízení v organizacích, pokud vykonávají hornickou činnost nebo činnost prováděnou hornickým způsobem a při výrobě výbušnin a používání výbušnin k trhacím pracím a ohňostrojným pracím. Vrchní dozor se nevztahuje na případy, kdy činnosti a technická zařízení podléhají obdobnému dozoru orgánů Ministerstva obrany, Ministerstva dopravy a spojů, Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva vnitra.

Obvodní báňské úřady v roce 2004 zpracovaly 5 500 stanovisek, které souvisí dle § 19 horního zákona s povolením staveb a zařízení, které nesouvisí s dobýváním v chráněném ložiskovém území nebo jiných stanovisek k územním plánům a vydaly celkově 10 080 oprávnění a osvědčení o odborné způsobilosti. Obvodní báňské úřady v roce 2004 provedly přezkoušení z bezpečnostních předpisů u 1 163 osob. Vydaly v této věci 261 rozhodnutí, a 239 dalších povolení a výjimek. Zároveň rozhodly celkově o 447 povolení souvisejících s důlní činností a zásahy do zemské kůry a 154 povolení trhacích prací.

Český báňský úřad v rámci své činnosti v průběhu roku 2004 vydal 55 Opatření Českého báňského úřadu, kterými byla povolena k používání v báňském průmyslu vybraná technická zařízení.

3.3.4 Státní úřad pro jadernou bezpečnost

Problematiku jaderné bezpečnosti upravuje zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.

Státní úřad pro jadernou bezpečnost vykonává státní dozor nad jadernou bezpečností, jadernými položkami, fyzickou ochranou, radiační ochranou a havarijní připraveností a kontroluje dodržování povinností podle atomového zákona.

Státní úřad pro jadernou bezpečnost každoročně předkládá vládě zprávu o výsledcích činnosti při výkonu státního odborného dozoru nad jadernou bezpečností jaderných zařízení a radiační ochranou. V závěru předkládací zprávy se uvádí, že tento úřad své závazky i povinnosti v oblasti státního dozoru nad jadernou bezpečností, jadernými položkami, fyzickou ochranou, radiační ochranou a havarijní připraveností, nešířením chemických zbraní a uplatňování kontrolních režimů dle mezinárodních úmluv týkajících se zákazu chemických a bakteriologických a toxických zbraní v roce 2004 splnil.

3.3.5 Odborové orgány

Odborové orgány se na dozoru nad BOZP podílejí na základě oprávnění v § 136 zákoníku práce, kde mají vymezeny kontrolní pravomoci. Tato činnost je podporována z prostředků státního rozpočtu. V r.2004 bylo ze státního rozpočtu vynaloženo celkem 40 mil. Kč. V rámci své činnosti v roce 2004 provedli svazoví odboroví inspektoři více než 9 600 prověrek a šetření. V tomto přehledu nejsou uváděny další účasti odborových inspektorů na kontrolních prověrkách BOZP prováděných zaměstnavateli.

V oboru hornické činnosti mají odborové orgány působnost při zajišťování BOZP stanovenou v § 3b odst. 2 zákona o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě. Působnost odborových orgánů při kontrole péče o zdraví je odborovým orgánům dána v § 10 odst. 1 písm. a) zákona o péči o zdraví lidu.

Při výkonu státního odborného dozoru nad bezpečností práce je uložena povinnost součinnosti orgánů státního odborného dozoru a odborových orgánů v § 7 zákona o státním odborném dozoru nad bezpečností práce.

Poznámka:

Při výkonu kontroly podle zákona č. 251/2005 Sb., o inspekci práce je s účinností zákona od 1. 7. 2005 Státnímu úřadu inspekce práce, oblastním inspektorátům práce, odborovým orgánům a organizacím zaměstnanců uložena povinnost součinnosti podle § 4, 5, 7 a 8 tohoto zákona.

3.4 Právní úprava

3.4.1 Právní rámec BOZP

Základem právní úpravy BOZP je zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů, a prováděcí předpisy k těmto zákonům.

3.4.2 Transpozice komunitárního práva EU

Zákonem č. 155/2000 Sb. byl zákoník práce novelizován v souladu s rámcovou směrnicí Rady 89/391/EHS a do prováděcích předpisů vydaných k jeho provedení byly zapracovány dílčí směrnice přijaté Evropskou unií k rámcové směrnicí. Další dílčí

směrnice, pojednávající o ochraně zdraví při práci jsou zapracovány také do prováděcích předpisů vydaných k zákonu č. 258/2000 Sb, o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

K ukončení transpozic směrnic v oblasti BOZP, ke kterým se Česká republika zavázala, zbývá dokončení transpozice dílčí směrnice Rady 92/57/ES o minimálních bezpečnostních a zdravotních požadavcích, na dočasných nebo přechodných staveništích. Do národní právní úpravy byla zatím promítnuta dílčí směrnice Rady 92/57/EHS pouze částečně. Zbývající část týkající se povinností investora a ustavení institutu koordinátora pro BOZP na staveništích byla zapracována do návrhu zákona o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništích, o koordinátorovi bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništích, který Poslanecká sněmovna ČR v roce 2004 odmítla. Nyní je navrženo nové řešení zahrnuté do návrhu zákona, kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (dále jen „zákon o BOZP“), předloženého k projednání do Poslanecké sněmovny Parlamentu české republiky.

3.5 Účast sociálních partnerů

Na podnikové úrovni je pro řešení otázek BOZP účast zástupců zaměstnanců resp. odborových orgánů a organizací zajištěna prostřednictvím zákoníku práce.

Podle zákoníku práce mají odborové orgány právo vykonávat kontrolu nad stavem bezpečnosti a ochrany zdraví při práci u jednotlivých zaměstnavatelů a zúčastňovat se jednání o otázkách bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Na národní úrovni sociální partneři spolupracují v otázkách BOZP v rámci pracovních týmů nebo pracovních skupin Rady hospodářské a sociální dohody (RHSD), která je společným dobrovolným dohodovacím a iniciativním orgánem odborů, zaměstnavatelů a vlády České republiky pro tripartitní vyjednávání. BOZP je statutem této tripartitní rady deklarována jako jeden z hlavních předmětů společného zájmu.

Ve spolupráci se sociálními partnery, zejména se zástupci odborových orgánů a zaměstnavatelských svazů jsou řešeny všechny úkoly vyplývající z Národní politiky BOZP a Národního akčního programu BOZP na léta 2004 - 2006.

3.6 Normalizace, certifikace a akreditace

S úrovní bezpečnosti práce v ČR úzce souvisí aktivity v oblasti normalizace, akreditace a certifikace.

Vyjma harmonizovaných norem, které jsou využívány při posuzování shody výrobků se základními požadavky evropských směrnic, jsou vydávány technické normy specifikující požadavky na bezpečnost provozovaných technických zařízení, odbornou způsobilost osob a výkon činností a obsluh na technických zařízeních s vyšší mírou ohrožení života a zdraví. Za tvorbu českých technických norem v ČR je odpovědný **Český normalizační institut**.

Z příslušných normalizačních aktivit roku 2004 se oblasti BOZP nejvíce dotklo zavedení nové EN 50110-1:2004 Obsluha a práce na elektrických zařízeních do soustavy českých norem. Jedná o normu obsahující minimální základní technické bezpečnostní požadavky, které musí být splněny při obsluze a/nebo práci na elektrickém zařízení nebo v jeho blízkosti. V souvislosti s touto novou technickou normou byla přijata další opatření související s požadavkem na zrušení národních norem, které jsou v rozporu s příslušnou

normou EN. Tato opatření se zejména vztahují na zrušení souboru „bezpečnostních norem“ řady ČSN 343100 až ČSN 343191 k 31. 12. 2005.

S vlastním obsahem norem ČSN stanovujících požadavky na odborné kvalifikace obsluh technických zařízení a zabezpečování dalších odborných činností fyzických osob souvisí i postupy pro jejich osvědčování. Z hlediska provozní praxe je důležitým krokem zavedení certifikace obsluh a technických profesních činností zvláště u zdvihacích a tlakových technických zařízení prováděné akreditovanými certifikačními orgány. Akreditace příslušných ověřovacích míst v souladu s příslušnými požadavky technických norem a metodických pokynů Českého institutu pro akreditaci má zásadní význam pro vzájemné uznávání výsledku jejich ověřování. Tento institut, který je členem systémů evropské (EA) a mezinárodní organizace pro akreditující orgány (ILAC, IAF), a je tak jedním z garantů důvěryhodnosti, nestrannosti a vzájemné slučitelnosti výsledků certifikačních orgánů.

Další důležitou oblastí vedle akreditací certifikačních orgánů pro personál je i akreditace systémů řízení jakosti a systémů environmentálního managementu. Nově rozvíjenou oblastí je certifikace systémů managementu bezpečnosti a ochrany zdraví při práci podle nadnárodní specifikace OHSAS 18001:1999, která zatím jako ČSN nebyla přijata.

3.7 Monitorování v oblasti BOZP

Informace o **pracovních úrazech** každoročně sleduje a vyhodnocuje Státní úřad inspekce práce (dříve ČÚBP) a Český báňský úřad ze záznamů o úrazech, zasílaných na základě ustanovení § 133c zákoníku práce a v souladu s navazujícím nařízením vlády (č. 494/2001 Sb.).

Vývoj pracovní úrazovosti je kromě toho monitorován v rámci každoročního statistického zjišťování „**Pracovní neschopnost** pro nemoc a úraz“ prováděného Českým statistickým úřadem na základě zákona o státní statistické službě a Programu statistických zjišťování na příslušný rok. Statisticky se zjišťuje počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti pro pracovní úrazy, počet smrtelných pracovních úrazů, nově zjištěné nemoci z povolání a údaje o odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání.

Sběr, evidenci a zpracování dat o hlášených **nemocech z povolání** na celostátní úrovni zabezpečuje Národní registr nemocí z povolání (dále jen „Národní registr“). Národní registr monitoruje jejich strukturu, příčiny vzniku a vývoj výskytu. Byl zřízen Ministerstvem zdravotnictví ČR na základě zmocnění z § 67d zákona č. 20/1966, o péči o zdraví lidu. Správcem Národního registru je Ústav zdravotnických informací a statistiky. Zpracovatelem dat o zjištěných nemocech z povolání je Státní zdravotní ústav.

Pro sběr údajů o expozici zaměstnanců faktory pracovních podmínek podle jejich zařazení do kategorií, včetně zařazení jednotlivých současně působících faktorů a k usměrňování státního zdravotního dozoru nad ochranou zdraví při práci slouží celostátní informační systém kategorizace prací. Správcem systému je Koordinační středisko pro resortní zdravotnické informační systémy.

Česká republika od roku 2002 v rámci statistických zjišťování Eurostatu postupně rozšiřuje monitorování podle metodiky evropské statistiky pracovních úrazů (European Statistics on Accidents at Work - ESAW) a od roku 2001 rovněž probíhá monitorování podle evropské statistiky nemocí z povolání (European Occupational Diseases Statistics - EODS).

3.8 Systém kompenzace následků pracovních úrazů a nemocí z povolání

Následky pracovních úrazů a nemocí z povolání jsou v ČR kompenzovány v rámci systému sociálního zabezpečení (nemocenského a důchodového pojištění) a veřejného zdravotního pojištění shodně jako u nemocí a úrazů vzniklých z obecných příčin. U zaměstnanců zpravidla vzniká navíc nárok na náhradu škody při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání v rozsahu stanoveném zákoníkem práce. (Náhrada škody se nevztahuje na osoby samostatně výdělečně činné a pomáhající rodinné příslušníky.)

Zaměstnavatel je pro tyto případy pojištěn podle § 205d zákoníku práce tzv. zákonným pojištěním odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání. Toto zákonné pojištění se nevztahuje na organizační složky státu.

Kompenzace následků úrazů a nemocí z povolání vzniklé z titulu výkonu činností ve služebním poměru v ozbrojených silách a bezpečnostních sborech se řídí zvláštními předpisy.

Poznámka: V roce 2004 byl připraven zákon o úrazovém pojištění zaměstnanců (kap. 4.2), který by měl nahradit zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání a upravuje některé náhrady (dávky) poskytované z tohoto pojištění.

3.9 Služby v BOZP

Služby a poradenství v oblasti BOZP poskytuje několik set odborných firem a organizací, které působí jako právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby samostatně výdělečně činné.

Činnost těchto odborných firem podporuje **Komora bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární ochrany České republiky (Komora BOZP a PO ČR)**. Komora je členem Hospodářské komory ČR a v jejím rámci je garantem pro obory BOZP a požární ochrany. Komora je rovněž členem Evropské sítě organizací sdružujících odborníky z oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (ENSHPO - European Network for Safety and Health Practitioners Organizations).

Komora je občanským sdružením, které na základě dobrovolnosti sdružuje odborníky pro BOZP a požární ochrany z České republiky. Členy komory jsou i regionální pobočky komory působící na krajské úrovni. Svým členům komora poskytuje odborné poradenské služby a podporuje jejich odborný růst.

Členové Komory BOZP a PO ČR, aktivně spolupracují se státními orgány (MPSV, SÚIP, MZd, MŽP a MV). Zástupci komory jako členy Rady vlády pro BOZP se také podílejí na tvorbě a realizaci Národní politiky BOZP.

3.10 Vzdělávání v BOZP

Vzdělávání v oblasti BOZP se nyní soustřeďuje zejména na získávání příslušné odborné způsobilosti odborníků pro využití v praxi. Příprava odborníků z oblasti BOZP je realizována jak ve státních příspěvkových organizacích, tak i prostřednictvím institucí a asociací zajišťujících odborné školicí kurzy akreditované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Institut výchovy bezpečnosti práce (IVBP) je státní příspěvkovou organizací, výchovným a vzdělávacím zařízením Ministerstva práce a sociálních věcí ČR se zaměřením na vzdělávání dospělých. Je pověřen výchovou a vzděláváním zaměstnanců orgánů inspekce práce i ostatní odborné veřejnosti.

IVBP bylo prostřednictvím Českého institutu pro akreditaci přiznáno "Osvědčení o akreditaci" pro certifikaci osob v oblasti BOZP podle nových kritérií, vyplývajících z ČSN EN ISO/IEC 17024 a metodických pokynů MPA 60-01-04.

V oblasti vysokoškolského vzdělávání v BOZP působí v ČR pouze jediný subjekt, kterým je **Vysoká škola báňská** – Technická universita, fakulta bezpečnostního inženýrství (VŠB – TU FBI).

Pedagogická činnost TU FBI je zaměřena zejména na analýzu rizik, požární bezpečnost, pasivní a aktivní systémy požární ochrany, bezpečnost práce a prostředí, bezpečnost průmyslu (procesů), bezpečnostní management, prevenci havárií, havarijní plánování, krizové řízení, logistiku při krizových stavech, civilní nouzové plánování, ochranu obyvatelstva, informační systémy pro bezpečnostní inženýrství, bezpečnost informačních systémů, technické prostředky pro bezpečnost a požární ochranu, simulaci reálných jevů (virtuální realita), soudní inženýrství (znalecké činnosti) a zkušebnictví.

Ostatními významnými subjekty, které působí v oblasti vzdělávání v BOZP mimo oblast školství jsou **Výzkumný ústav bezpečnosti práce, Státní zdravotní ústav** a některé soukromé odborné firmy (kap. 3.9). Vzdělávací činností se zabývá také **Akademie práce a zdraví ČR, o. p. s.**, která je rovněž odbornou institucí pro zajišťování komplexní péče o zdraví člověka v pracovním procesu, mimo jiné i cílených zdravotně sociálních opatření ke zmírnění dopadů poškození zdraví z práce.

3.11 Věda a výzkum

Dalším rozvojem nových věcných řešení zabezpečujících vyšší kvalitu bezpečnosti ochrany zdraví při práci v souladu s technologickým vývojem a novými poznatky vědy a techniky se zabývají výzkumná pracoviště zejména ve Výzkumném ústavu bezpečnosti práce, Státním zdravotním ústavu a dalších institucích.

Výzkumný ústav bezpečnosti práce (VÚBP) je jedinou institucí, která v ČR provádí systematickou vědecko-výzkumnou činnost v oblasti bezpečnosti práce. VÚBP má statut příspěvkové organizace, jejímž zřizovatelem je Ministerstvo práce a sociálních věcí. V oblasti vědy a výzkumu zkoumá, ověřuje a aplikuje metody a prostředky prevence pracovních rizik. VÚBP plní funkci národního analytického a koncepčního pracoviště v BOZP, provozuje a rozvíjí informační systémy pro registraci pracovních úrazů, provádí posuzování shody osobních ochranných prostředků jako autorizovaná a notifikovaná osoba, plní funkci výchovného, vzdělávacího a osvětového střediska a poradenského, informačního a konzultačního pracoviště, je odborným pracovištěm pro potřeby státní správy v oblasti prevence závažných průmyslových havárií.

V rámci projektů výzkumného záměru se VÚBP od roku 2004 orientuje na zkoumání BOZP z hlediska proměn, které se v nejbližších letech očekávají v kontextu mezinárodních vazeb, vyplývajících především ze členství v EU, a z hlediska změn vyplývajících ze socioekonomického vývoje ČR a ve světě.. Soustřeďuje se na vytváření pracovních podmínek, které vedou k vyššímu uspokojení z práce, k pracovní pohodě, zvyšování kvality práce, kvality života a k udržení pracovní schopnosti pracovníků.

Státní zdravotní ústav (SZÚ) je státní příspěvkovou organizací Ministerstva zdravotnictví. Státní zdravotní ústav připravuje podklady pro národní zdravotní politiku, pro podporu a ochranu zdraví, k zajištění metodické a referenční činnosti na úseku ochrany veřejného zdraví, k postgraduální výchově v lékařských oborech, k ochraně a podpoře zdraví a pro zdravotní výchovu obyvatelstva.

Státní zdravotní ústav sleduje dlouhodobé trendy výskytu infekčních a jiných hromadně se vyskytujících onemocnění, údaje o zdraví fyzických osob v souvislosti s předcházením vzniku a šíření infekčních onemocnění. Dále sleduje ohrožení nemocí z povolání a jiných poškození zdraví z práce, údaje o expozici fyzických osob škodlivinám v pracovním a životním prostředí a údaje o epidemiologii drogových závislostí a předává je orgánům ochrany veřejného zdraví.

Vysoká škola báňská – Fakulta bezpečnostního inženýrství kromě vzdělávání v oblasti BOZP (kap. 10), provádí i specializovaný výzkum. Vědeckovýzkumné zaměření Fakulty bezpečnostního inženýrství je orientováno zejména na analýzu rizik, bezpečnost průmyslu a požární ochranu.

Na výzkumu v oblasti BOZP se podílejí některá další pracoviště, která svým zaměřením s BOZP souvisí. Jedná se o **Výzkumný ústav práce a sociálních věcí** řízený Ministerstvem práce a sociálních věcí, některá pracoviště Akademie věd ČR, Vysoká škola ekonomická a další vysoké školy nebo výzkumná pracoviště.

3.12 Mezinárodní spolupráce

Prioritou mezinárodní spolupráce České republiky v oblasti BOZP je transpozice a implementace komunitárního práva EU do právních předpisů ČR, zajištění jednotného postupu s členskými státy EU při provádění a vynucování platných právních předpisů Evropských společenství a aktivní zapojení České republiky do činnosti příslušných orgánů a organizací EU v oblasti BOZP.

V systému Evropské unie se oblastí BOZP zabývají především **Evropská komise** a v jejím rámci Generální ředitelství pro zaměstnanost a sociální politiku a **Sekce 6 „BOZP“**, která je součástí ředitelství D „Sociální dialog, sociální práva a otázky rovnosti“. Komisi napomáhají v oblasti BOZP **Poradní výbor pro bezpečnost, hygienu a ochranu zdraví při práci** (Advisory Committee for Safety, Hygiene and Health at Work), **Vědecký výbor pro stanovení limitních hodnot expozice** (Scientific Committee for Occupational Exposure Limits) a **Výbor generálních inspektorů práce** (Senior Labour Inspectors Committee).

V rámci Výboru generálních inspektorů práce (SLIC), jehož členy jsou dva zástupci za Českou republiku, byly např. schváleny "Společné zásady inspekce práce ve vztahu k BOZP" reflektující na nové úkoly inspekce práce v současné době v Evropské unii. Požadavky stávajících úmluv Mezinárodní organizace práce, zejména Úmluvy č. 81, o inspekci práce v průmyslu a obchodě, rámcové směrnice a dílčích směrnic, které s ní souvisejí a plnění zde uvedených úkolů, bude možné na základě těchto společných zásad lépe hodnotit a využít.

Větší informovanost v oblasti BOZP na národní i evropské úrovni zajišťuje **Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci** (European Agency for Safety and Health at Work) v Bilbao (Španělsko), která koordinuje síť národních informačních středisek ve všech členských státech EU, ve čtyřech státech ESVO a v kandidátských státech. Aktuální informace jsou uveřejňovány na webové stránce agentury (<http://europe.osha.eu.int/OSHA>) i národního (<http://osha.mpsv.cz/>) FOCAL POINTU infocentra pro BOZP

Poskytovat studie a analýzy v oblasti pracovních podmínek orgánům EU a členským státům je hlavním úkolem **Evropské nadace pro zlepšování životních a pracovních podmínek** (European Foundation for Improvement of Living and Working Conditions), která sídlí v Irsku.

V ČR je pro tvorbu návrhů právních norem na národní i evropské úrovni zřízena při Ministerstvu práce a sociálních věcí Resortní koordinační skupina pro Evropskou unii. Oblastí BOZP se zabývají dvě pracovní podskupiny: **Pracovní podskupina pro otázky pracovního práva a sociálního dialogu** a **Pracovní podskupina pro otázky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci**, ve kterých jsou zastoupeny Ministerstvo práce a sociálních věcí a Státní úřad inspekce práce, další ministerstva a ústřední orgány, odborové orgány a zástupci zaměstnavatelů.

3.13 Osvěta a podpůrné programy

Česká republika se v roce 2004 zúčastnila řady evropských a národních programů a kampaní podporujících zvyšování úrovně BOZP.

Evropský týden

Evropský týden BOZP je informační kampaň zaměřená na vytvoření bezpečného a zdraví neohrožujícího pracovního prostředí a pracovních podmínek v Evropě. Každoročně se téma kampaně vyhláší podle aktuální závažnosti. Tato iniciativa představuje největší evropskou událost zaměřenou na bezpečnost a ochranu zdraví na pracovištích a poskytuje tak jedinečnou možnost, jak zdůraznit význam této oblasti.

Evropský týden BOZP v roce 2004 byl zaměřen na stavebnictví. V rámci příslušné národní kampaně byla připravena řada odborných seminářů a podpůrných publikačních aktivit k tématu BOZP ve stavebnictví.

Správná praxe

Program Správná praxe se zaměřuje na inovativní přístupy k řešení konkrétních problémů na pracovišti. Podporuje informační a osvětovou kampaň Evropský týden bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Účast v programu dokládá aktivity (informace, postupy, opatření apod.), které podnik uskutečnil v kampani zaměřené na splnění cílů Evropského týdne BOZP a které vedly k získání pozitivních zkušeností a staly se zdrojem námětů, jak zdokonalovat opatření a eliminovat zmíněné riziko v praxi.

Garantem za kampaň Evropský týden a program Správná praxe v České republice je Ministerstvo práce a sociálních věcí, které při jejich organizaci spolupracuje s VÚBP, inspekčními orgány působícími v oblasti BOZP a sociálními partnery.

Cílem programu v roce 2004 bylo vybrat nejlepší projekt, který řešil problematiku BOZP ve stavebnictví a byl zároveň i dobrým příkladem k následování ostatním podnikům v boji za nižší úrazovost v tomto průmyslovém odvětví. Vítězem národního kola se stala společnost ŽS Brno, a.s., závod Energetické a ekologické stavitelství, která se zúčastnila závěrečného ceremoniálu ve španělském Bilbau, kde byly uděleny Evropské ceny za Správnou praxi.

Bezpečný podnik

Garantem programu je Ministerstvo práce a sociálních věcí. Program je určen pro velké a střední organizace o minimálním počtu 100 zaměstnanců, u kterých prováděné činnosti představují zvýšenou míru rizika pro jejich zaměstnance nebo pro okolní veřejnost a životní prostředí. Program napomáhá zavádění efektivního systému podnikového řízení BOZP a životního prostředí. Je založen na integraci řízení BOZP do řídicích struktur podniku a podporuje spolupráci zaměstnanců s vedením podniku při zvyšování její úrovně. Splněním stanovených kritérií programu vznikne podniku oprávnění po dobu dvou let užívat označení Bezpečný podnik, které je obnovováno na základě opakovaného auditu.

Seznam organizací, které obdržely v roce 2004 osvědčení Bezpečný podnik, je uveden v příloze.

Podnik podporující zdraví

Ministerstvo zdravotnictví připravilo v roce 2004 nový program podporující aktivitu podniků v oblasti zlepšování systému péče o zdraví zaměstnanců. Organizace, která splňuje všechny povinné požadavky na ochranu zdraví zaměstnanců a věnuje se některým aktivitám v oblasti podpory zdraví, bude mít možnost ucházet se o titul Podnik podporující zdraví. Dalším požadavkem je předložení písemné formy Projektu podpory zdraví v podniku, který by měl obsahovat aktivity uskutečňované v této oblasti na všech organizačních úrovních podniku, konkrétní opatření týkající se zaměstnanců a také hodnocení výsledků.

Zlatý Permon

Cena za bezpečnost v hornictví – Zlatý Permon se propůjčuje a uděluje subjektům podléhajícím dozoru státní báňské správy České republiky jako projev uznání za dosažení vynikajících výsledků v oblasti bezpečnosti práce. Zřizovateli ceny jsou Český báňský úřad, Odborový svaz pracovníků hornictví, geologie a naftového průmyslu a Odborový svaz Stavba České republiky. Cenu propůjčuje a uděluje jménem všech zřizovatelů předseda Českého báňského úřadu.

3.14 Oborové portály a další informační zdroje

České internetové stránky informační sítě Evropské agentury BOZP

České internetové stránky FOP (Focal Point) jsou součástí informační sítě BOZP Evropské unie (Agentura v Bilbao, Španělsko) a jsou zaměřeny na problematiku bezpečnosti práce v EU ve vztahu k ČR. Národním kontaktním místem – národním rozhraním, které je součástí jednotného mezinárodního informačního systému z oblasti BOZP, je webová stránka (<http://osha.mpsv.cz>) provozovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí ve spolupráci s Výzkumným ústavem bezpečnosti práce.

Jeho hlavním cílem je poskytovat veřejnosti výběrové informace o BOZP mezinárodního charakteru a zajistit jejich vzájemnou výměnu v rámci EU a světa, zajistit prezentaci kampaní pořádaných EU (např. Evropský týden BOZP nebo kampaň Správná praxe), poskytovat seznam směrnic ES z oblasti BOZP včetně jejich vazby na právní předpisy ČR, poskytovat zprávy EU z oblasti BOZP a poradenství.

Národní oborový portál BOZP

Dalším důležitým národním informačním zdrojem je oborový portál BOZPinfo (<http://www.bozpinfo.cz>) provozovaný Výzkumným ústavem bezpečnosti práce, který je zaměřen na BOZP a související oblasti. Portál se orientuje na podnikovou sféru, osoby odborně způsobilé v prevenci rizik, odbornou veřejnost a další uživatele především z řad malých a středních podniků.

Na provozu oborového portálu BOZPinfo spolupracují instituce státní správy a samosprávy ČR, které se zabývají oblastí BOZP. Na zajišťování obsahu BOZPinfo se také podílí rovněž řada odborníků z oblasti BOZP, např. osoby odborně způsobilé v prevenci rizik.

Další informační zdroje

Dalšími informačními zdroji jsou vydávané periodické a neperiodické publikace jak v tištěné, tak v elektronické podobě i s možností poskytování údajů v síti internetu. Nejedná se jen příručky a brožury vydávané k aktuálním otázkám BOZP orgány státní správy ale ve většině případů o komerční odborné publikace a sborníky profesních asociací, odborných sdružení, výzkumných a vzdělávacích institucí působících v oblasti bezpečnosti práce a technických zařízení, ochrany zdraví při práci. Tento orgán inspekce práce vydává ve spolupráci s Výzkumným ústavem bezpečnosti práce rovněž periodický Zpravodaj k aktuálním otázkám BOZP zahrnujícím výsledky kontrolních zjištění a statistických analýz pracovní úrazovosti.

4 Program dalšího rozvoje BOZP v ČR

4.1 Legislativní úkoly

Nejdůležitějšími úkoly pro nastávající období je dokončení legislativních procesů při přijímání právních předpisů souvisejících s BOZP a jejich zavedení do praxe. Jedná se o následující zákony:

- zákoník práce,
- zákon, kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy a
- zákon o úrazovém pojištění zaměstnanců.

Další úkoly vyplývající z Národního akčního programu bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na léta 2004 – 2006 jsou zaměřeny na přípravu a zpracování návrhů úprav řešících

- služby v ochraně zdraví a bezpečnosti při práci ve smyslu úmluvy MOP č. 161 o zdravotní závodních službách
- problematiku pracovně lékařské péče.

Obecným úkolem, který se dotýká i oblasti BOZP je vytvoření uceleného systému zpětného začleňování osob po úraze a nemoci a osob se zdravotním postižením do života společnosti a na trh práce. K tomu by mělo i přispět i zpracování právních úprav o ucelené rehabilitaci.

S ohledem na provedené legislativní úpravy výkonu státního odborného dozoru nad bezpečností práce, která zahrnuje nové působnosti a změny zákona 174/1968 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a zároveň v souvislosti s novým návrhem rámcové úpravy BOZP (zákoník práce a zákon o BOZP) je novým cílem v rámci aktualizovaného národního programu řešit i stávající prováděcí předpisy k vyhrazeným technickým zařízením. Tento cíl je vázán na nový návrh koncepčního řešení bezpečnosti technických zařízení, zejména zařízení se zvýšenou mírou ohrožení života a zdraví, spojené s návrhem hmotně právní úpravy požadavků na jejich provozní bezpečnost a způsob jejich ověření včetně vypracování procesní normy pro příslušnou technickou inspekci.

Dalším novou oblastí legislativního zájmu, která souvisí se zdroji rizik spojených s elektrickou energií a vyžaduje pozornost s ohledem na zrušení sady příslušných bezpečnostních technických norem, je návrh na legislativní úpravu základních bezpečnostních požadavků pro obsluhu a práci na elektrických zařízeních.

4.2 Obnovení úrazového pojištění

Nejvýznamnějším úkolem zaměřeným na systém BOZP v ČR je obnovení úrazového pojištění, které fungovalo na historických územích České republiky v období 1887 až 1948, a které se obnovit dosud nepodařilo.

Úkolem vyplývajícím z Národního akčního programu BOZP na léta 2004 – 2006 je prosazení zákona o úrazovém pojištění zaměstnanců a jeho zavedení do praxe. Kromě sociální funkce při kompenzaci zdravotních následků pracovních úrazů a nemocí z povolání úrazové pojištění zavede potřebné motivační prvky, vytvoří věcnou a ekonomickou platformu pro programy a projekty prevence v BOZP, postupně zavede režim řízení rehabilitace postižených osob a vytvoří zpětné vazby při vyhodnocování výsledků úrazového pojištění.

Vládní návrh zákona o úrazovém pojištění zaměstnanců bude v roce 2006 projednáván Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České Republiky.

4.3 Zlepšení stavu vzdělávání

Výchova k bezpečnosti práce musí tvořit organickou jednotu s přípravou na povolání. V podmínkách ČR není v současné době vytvořen ucelený a komplexní systém ve výchově a vzdělávání k BOZP. Absence tohoto systému vyvolává problémy jak v podnikatelské sféře, tak i ve státní správě.

K řešení tohoto problému vyhlásilo MPSV dva granty. Dvouletý projekt HS 124/04 „Návrh systému výchovy a vzdělávání v oblasti BOZP v ČR“ řešený VÚBP byl ukončen v září 2005. V rámci návazného projektu „Nástroje a prostředky pro podporu výchovy a vzdělávání v BOZP“, který bude řešen v roce 2006, by měly být navrženy a ověřeny v praxi i učebnice, učební pomůcky, videopořady, osvětové pořady, vzdělávací a propagační materiály.

5 Závěry

1. Z hlediska absolutních i relativních ukazatelů byl vývoj v oblasti BOZP v roce 2004 příznivý. Stejně jako v předchozích letech došlo k poklesu počtu vykazovaných smrtelných a ostatních pracovních úrazů a nemocí z povolání.
2. Systém řízení BOZP byl v roce 2004 v zásadě zabezpečen a dále rozvíjen. Jeho funkčnost byla přiměřená jeho organizační struktuře a parametrům. K zvýšení funkčnosti řízení BOZP byl zaveden nový systém inspekce práce. Některé významné instituty systém ještě neobsahuje, zejména úrazové pojištění a systém vzdělávání. V roce 2004 byl připraven návrh legislativního zajištění úrazového pojištění kladoucí důraz na jeho preventivní funkci a probíhaly práce na přípravě komplexního systému vzdělávání v BOZP.
3. Právní rámec BOZP byl v roce 2004 v zásadě zajištěn, nebyl však posílen o některé prvky, jako je právní zajištění služeb v BOZP nebo stanovení minimálních bezpečnostních a zdravotních požadavků, které se musejí dodržovat na dočasných nebo mobilních staveništích v souladu s právem Evropských společenství.

Přílohy

- Tab. 1 Časové řady ukazatelů pracovních úrazů v ČR, 1995 - 2004
- Tab. 2 Ukazatele pracovní úrazovosti v ČR v roce 2004 podle krajů
- Tab. 3 Ukazatele pracovní úrazovosti v ČR v roce 2004 podle odvětví (kategorií OKEČ)
- Tab. 4 Porovnání četnosti smrtelných pracovních úrazů na 100 000 zaměstnanců v ČR a EU-15
- Tab. 5 Porovnání četnosti pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 000 zaměstnanců v ČR a EU-15
- Tab. 6 Počty profesionálních onemocnění hlášených v ČR, 1996 – 2004
- Tab. 7 Výskyt nově hlášených nemocí z povolání podle krajů vzniku
- Tab. 8 Nemoci z povolání hlášené v České republice v roce 2004; rozdělení podle OKEČ a podle kapitol seznamu nemocí z povolání
- Tab. 9 Vývoj pojištěných a nepojištěných nákladů na pracovní úrazy a nemoci z povolání v České republice
- Tab.10 Přehled nominovaných projektů a vítězů ocenění Správné praxe 2004 v České republice
- Tab.11 Přehled vydaných osvědčení „Bezpečný podnik“ za rok 2004
- Tab.12 Zlatý Permon